

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Bir Kimlik Mekânı Olarak Park: Gaziantep'teki Park Deneyimlerine Göç ve İletişim Perspektifinden Bir Bakış¹

Park as a Space of Identity: A View of Park Experiences in Gaziantep from the Perspective of Migration and Communication

Hakan KILINÇ^a Gökhan GÖKGÖZ^{b*}

^a Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara / TÜRKİYE

ORCID: 0000-0001-5427-3491

^b Doç.Dr, Gaziantep Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gaziantep / TÜRKİYE

ORCID: 0000-0002-9072-4015

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 9 Mayıs 2021

Kabul tarihi: 13 Ağustos 2021

Anahtar Kelimeler:

Kültürlerarası iletişim,
Suriyeli göçmenler,
Kimlik,
Mekân,
Ayrım,
Park

ARTICLE INFO

Article History:

Received May 9, 2021

Accepted August 13, 2021

Keywords:

Intercultural communication,
Syrian immigrants,
Identity,
Space,
Distinction,
Park

ÖZ

Park denildiğinde ilk olarak yeşilliğin ve doğanın ön planda olduğu, fiziksel vurgularla öne çıkan ve daha çok kentleşme ve çevreyle ilişkili bir alan akla gelmektedir. Ancak parklar yalnızca bunlarla sınırlanabilir niteliklere sahip değildir. Özellikle Gaziantep kenti açısından bakıldığında bunların çok daha ötesinde ve daha derinlikli bir anlamı olmakta, toplumsal ve kültürel açıdan belli hususlara işaret etmektedir. Nitekim Gaziantep insanının ev ile olan ilişkisinin bir devamı niteliğinde olan parkların, fiziksel özelliklerinden ziyade toplumsal yönüyle ön plana çıktığı söylenebilir. Bu anlamda parkları, sınıflar arası ve kültürler arası bir iletişim mekânı olarak okumak da mümkündür. Ancak herkesin erişimine ve kullanımına açık olmasına rağmen, söz konusu Suriyeli göçmenler olduğunda Gaziantep insanının söylem güzergâhı, parkları kültürlerarası bir iletişim mekânı olarak görmek yerine ayrımcılığa ve ötekileştirmeye doğru bükülmektedir. Dolayısıyla bu çalışma, yerliler ve göçmenlerin karşılaştığı kamusal bir mekân olarak parkları kimlik ve ötekilik üzerinden okumayı, Gaziantepli yerlilerin bu konudaki kendilik biçimlerini anlaşılır kılmayı ve en nihayetinde Suriyeli göçmenlerin parklarda sahip olduğu "konumu" yerli halkın gözünden ortaya koymayı amaçlamaktadır.

ABSTRACT

When the park is mentioned, the first thing that comes to mind is a space where greenery and nature are at the forefront, which stands out with physical highlights and is more related to urbanization and the environment. However, parks do not have qualifications that can only be limited to these. Especially when looked at from the perspective of Gaziantep city, they have a much more and deeper meaning, pointing to certain issues in social and cultural terms. It can be said that the parks, which are a continuation of the relationship of the people of Gaziantep with their home, come to the fore with this social aspect rather than their physical characteristics. In this sense, it is also possible to read parks as a place for communication between classes and cultures. However, although it is accessible and used by everyone, when it comes to Syrian immigrants, the discourse route of the people of Gaziantep bends towards discrimination and marginalization rather than seeing the parks as an intercultural communication place. Therefore, this study aims to read the parks through identity and otherness as a public space that locals and immigrants encounter, to make the self-forms of Gaziantep locals understandable and ultimately to reveal the "position" of Syrian immigrants in parks from the eyes of the locals.

¹ Bu çalışma, temel olarak Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Anabilim Dalında Doç.Dr. Gökhan Gökgez danışmanlığında Hakan Kılınç tarafından hazırlanan ve nitel bir metodolojik güzergâha yaslanan "Kültürel/Kamusal Bir Deneyim Mekânı, Gündelik Hayat ve Boş Zaman Etkinliği Olarak Park: Gaziantep Kenti Örneği" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmekle birlikte, ek olarak alana ilişkin güncel nicel verilerle desteklenmiş ve bu vesileyle daha kapsayıcı bir çerçeveye bağlanmıştır.

EXTENDED ABSTRACT

Parks correspond to an important place in the daily life of people of Gaziantep. The parks, where traditionally valued rituals are performed, where people have the opportunity to meet with their social environment, are also used as an escape area to get out of the routine flow, can also be considered as a kind of extension of the courtyard (life) represented in traditional Antep architecture as open spaces. As it is understood, it does not seem possible that daily life can flow without touching the park. Based on this importance, it is possible to consider the park space as a potential communication space. It can be said that this is so in two respects: First, as a common space that will allow subjects living on the same side of the social sphere to come together. As a place of experience that cannot be encountered in ordinary life, who follow different economic routes in this context, and where individuals from different social classes come together, the park has a repertoire that allows these distinctions to be overcome. Second, it is as a dividing line between culturally different neighborhoods. As one of the places where meanings and images that connect the locals of Gaziantep culturally are established, the park functions as a space of separation, symbolically fenced off and naturally included in the space of the "we". In this context, it can be said that the park space and the relationship established with that place are one of the founding elements of local identity in the city of Gaziantep.

This issue has become more evident especially with the Syrian civil war and the aftermath of the immigration wave. After the war that started in 2011, the number of Syrian immigrants in the city of Gaziantep increased rapidly, and at the end of the 10-year period, it has reached approximately half a million people with official figures today. Here, it is much more important to follow the qualitative world of sociology in and after migration, and to reflect on the social impacts it creates on the rest of human life, especially communication, rather than the quantitative world indicated by the numbers. As a matter of fact, the parks in Gaziantep city space are established as a kind of micro-cosmos where this social transformation can be seen, communication problems and possibilities can be read, and the rigidity and flexibility of cultural identities can be interpreted. This study approached the park space from this theme and aimed to reveal the dominant meaning maps through the discourses of the locals of Gaziantep who experienced the park space. In this context, in-depth interviews were conducted with a total of 10 people, 6 women and 4 men, in the two parks where the encounters were most intense, Çamlık and Kavaklık parks.

In-depth interview is a qualitative method that allows for an anthropological reading. In this way, people's understanding of communicating with that space and in that space, their way of representing that space, their defense strategies or their quest to open that space to the outside can be revealed. The corridors of meaning, images, forms of word and silence, slang and similar linguistic cracks that are not revealed in the first place but become visible as the speech goes deeper, reveal the mind maps of that space. Looking in this direction; It can be said that the parks in Gaziantep city space were established as a communication space for social actors and their cultural counterparts. The cultural side of individuals who have different economic-political interests and even belong to different social classes objectively, whose political pursuits and attainments differ from each other, and whose voting behavior is diverse, enables them to see the park as a place of communication and a positive experience. On the other hand, the parks in the Gaziantep city work as a place of separation, especially when it comes to Syrian migrants.

When looking at the discourses here and thus the findings obtained from in-depth interviews; When it comes to Syrian immigrants, it is seen that the language has completely transformed and some kind of exclusion motivation is activated. The exclusion here is accompanied by a melancholic leap towards an essence believed to exist in the past; This is followed by a repertoire that used to talk about the beauty of parks and human tolerance. At this point, this past has deteriorated and the anger resulting from this has been directed to the Syrian migrants as the closest other who is seen as responsible. As a matter of fact, it is observed that the anger here can sometimes take racist appearances. The usual activities carried out in the park space are clearly negated when the perpetrators of them are Syrian migrants, every contact of the immigrants with the park place is met with a kind of protectionist reflex and ultimately there is a holistic attitude towards the identity of the immigrant subject rather than the act itself. A striking issue at this point; It is a higher level of cultural consolidation towards Syrian immigrants in the parks in the regions where heterogeneous identities are intense and which have the title of cosmopolitan in this context. As it is understood, there is a multidimensional imagination fixed in the park space but with a historical, social, cultural and economic context far beyond that.

Giriş

“Yerli halk-mülteci karşılaşması, kuşkusuz ki, ‘yerleşik-dışlanmış diyalektiği’nin en görkemli örneğidir”
(Bauman, 2012, s. 196).

Suriye’de 2011 yılı itibariyle başlayan iç savaş ve sonrasında devam eden çatışmalarla birlikte Suriye’den diğer ülkelere yoğun bir göç dalgası başlamıştır. Bu göç konusunun; hem göçmenler açısından hem de gittikleri coğrafyalarda yaşayan insanlar açısından toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasi alandaki yansımaları akademik çevrelerin araştırma konusu haline gelmiştir. Suriye’ye komşu ülke olması ve kültürel yakınlık gibi nedenlerden dolayı en fazla göç alan ülke Türkiye olmakla birlikte, en fazla göç alan kentlerin başında da Gaziantep gelmektedir.

Bu duruma bağlı olarak yerliler ile göçmenlerin kent içerisindeki kamusal mekânlarda karşılaşma sıklığı da artmıştır. Farklı kültürlerle sahip bireyler olarak göçmenler ve yerliler arasında kültürlerarası iletişim perspektifini destekleyen bu hal, zaman zaman ötekileştirici ve ayrımcı bir bakış açısının da konusu olabilmektedir. Bu sebeple araştırma, yerlilerin söylem ve deneyimlerinden yararlanarak Gaziantep insanının Suriyeli göçmenlere ilişkin düşüncelerini kentin önemli kamusal mekânlarından biri olan parklar üzerinden okumayı, Suriyeli göçmenlerin parklarda sahip olduğu “konumu” yerli halkın gözünden ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu okuma aynı zamanda antropolojik bir okumadır da. Nitekim Auge ve Colleyn (2005, s. 16-17), antropolojinin konusunu “Belli bir yerde insanlar arası ilişkiler bu insanlar tarafından nasıl algılanmaktadır?” sorusunun belirlediğini söylemektedir. Bu ilişki bir anlam içermektedir. Toplumsal bir mekânı işgal eden insanlara bu mekânda görünür olma ve bu mekânı temsil etme biçimi konusunda aracı olan olanaklar antropolojik girişimin alanı içerisinde yer almaktadır.

Dolayısıyla çalışmada araştırma sahası olarak Gaziantep kentinde Suriyeli göçmenlerin yoğunlukta olduğu bölgeler tercih edilmiş ve bu bölgelerde yer alan Kavaklık Parkı ve Düztepe Kültür (Çamlık) Parkı olmak üzere iki farklı park belirlenmiştir. Mekân olarak seçilen bu iki park göçmen-yerli karşılaşması açısından oldukça önemlidir. Nitekim Kavaklık Parkı, bölgesel bir park olmaktan ziyade kentsel bir park olma işlevi görürken, diğer bir ifadeyle herkesin erişimine ve kullanımına açık olan bir park iken; Düztepe Kültür (Çamlık) Parkı ise bölgesel bir park olmakla birlikte farklı kesimlerin yan yana olduğu kozmopolit bir yerleşim alanı içerisinde bulunmakta ve o bölgenin tek yeşil kamusal mekânı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mekân ve kimlik bağlamında tasarlanan bu nitel çalışmada, parklarda karşılaşan yerliler ve göçmenler arasındaki ilişkinin Gaziantepli yerlilerin anlam dünyasındaki karşılığına odaklanılmaktadır. Bunu destekleyecek biçimde ilkin mekân ve kimlik konusu tartışılacak, sonrasında Suriyelilerin Gaziantep kentindeki dağılımı ile boş zaman örüntülerine değinilecek ve ardından saha bulgularına yer verilecektir.

İnsan-Mekân İlişkisi ve Kimliğin Toplumsal İnşası

Mekân kavramına ontolojik ve epistemolojik olarak bakıldığında yalnızca coğrafi bir terim ya da fiziksel bir kavram ile sınırlı olmadığı, toplumsal anlamda bir tekabülünün olduğu da görülmektedir. Kuban (2014, s. 15), yalnızca boşluk ve sınırlarla açıklanması mümkün olmayan mekânın, biçimsel olduğu kadar insan hayatına ilişkin nitelikleri de içeren bir tanım üzerinden açıklanması gerektiğini belirtir ve insanın hareketleriyle şekillendiğini vurgular. Dolayısıyla mekânı mekân haline getiren, üzerinde eyleyen insanlar ve yaşantılarıdır.

Lefebvre’e göre, toplumsal mekân formu, bir araya gelmedir; insanların birbirleriyle bulunduğu noktadır, kendiliğindenliktir. Bu mekânın içinde bulunan her şey, hem işbirliği hem

de çatışmalarla toplumun kendisi tarafından üretilmektedir. İnsanların belli bir noktada bir araya gelmesini sağlayan toplumsal mekân, içerisinde bulunanları bir taraftan yan yana getirirken öte taraftan dağıtmaktadır (Lefebvre, 2016, s. 125). Benzer olanın yaşamasına, farklı olanın ise dışlanmasına neden olan mekân, üzerinde yaşayan insanların ortak yönelimlerle karşılıklı bir toplumsallaşma süreci içerisine girmelerini ve güçlü toplumsal bağlar yaratmalarını sağlar. Böylece müşterek değerlerin yaratılmasına aracılık eden mekân, kültürel sembol ve formlarla doldurulmuş bütün değerleri bünyesinde taşır (Aydemir, 2011, s. 77). Bununla birlikte Massey, mekân, kimlik ve iktidarın birbiriyle kesiştiğini ve birbirlerini karşılıklı olarak inşa ettiğini söyler. Mekân ve kimliğin vazgeçilmez ögesi olarak iktidar, toplumsal ilişkiler marifetiyle hem toplumsal bir kimlik oluşturur hem de mekânı inşa eder. Bu durumun döngüsel bir süreç olarak açıklayan Massey, tersten bir okuma yaparak, mekânın da iktidarı ve kimliği yarattığını savunur. Başlangıçta iktidara ilişkin toplumsal ilişkiler, bir iktidar aracı ve biçimi olarak mekânsallaşır. Aynı zamanda iktidar yüklü olan toplumsal ilişkiler, mekânda birbirlerine sıkı sıkıya bağlanarak, her türlü kimliği oluşturmaktadır (Massey, 2016, s. 38-39). Dolayısıyla başkalarıyla ilişkilerin ve farklılıkların açığa çıktığı bir sahne olarak mekânsallaşma, bir yandan ilişkilendirirken öte yandan ayırır. Görünüş sahasında, ortak bir alanda yan yana gelen insanları ilişkilendirirken; bu bir arada olan, eyleyen ve konuşan insanların farklı “kimlik”lere sahip olması dolayısıyla ayırır ve bu, mekânda kendisini gösterir (Dikeç, 2016, s. 54).

İnsana ait bir durumu ya da bir niteliği gösteren kimliğin işlevi, birbirine benzeyen ya da benzemeyen özellikleri ortaya çıkarmaktır. Bu durum ise, kimliğin bir aidiyet gerçeği olduğuna işaret eder ve buna bağlı olarak kimliğin ayırt edici işlevinin kendiliğinden oluştuğunu gösterir (Ergun, 2000, s. 122). Dolayısıyla aidiyet duygusu, kimliğin hemen yanı başında gizlenir. Bu anlamda aidiyet ve kimlik, iç içe geçmiş unsurlar olarak birbirlerini tamamlar. Nitekim aidiyet, insanların ya da toplumların kendi kültürel eylemlerini açığa çıkarmasını sağlarken bir kimlik edinme sürecinin de önemli parçalarından birini oluşturur. Ancak kimliğin oluşmasında önemli bir rol oynayan kültürel ve toplumsal değerler, bunların dışında yer alan bir toplumun ait olduğu değerleri arasında yer almayabilir. Nitekim bireyler yaşadığı toplum içerisinde kendine ait değerler üzerinden kendi kimliğini yaratırken, aynı zamanda kendi toplumu ve kültürünün dışında olanların konumu üzerinden de kendi kimliğini oluşturur.

Kılıçbay’ın söylediği gibi kimlik, var oluşunu borçlu olduğu ve varlığını sürekli tetikleyen iki paradoksun kıskacı arasında yer alır. Bir yönüyle aynı olana ve özdeşliğe işaret eden kimlik; herhangi bir tercih neticesinden bağımsız olan bir aidiyeti, mensubiyeti ve bir çokluk ile aynı olmayı ortaya çıkarır. Paradoks tam da bu noktada kendini gösterir. Nitekim paradoksun diğer yönü, kimliğin ötekine göre bulunduğu konumundan kaynaklanan bir inşa sürecine yaslanır. Her aynı olma durumu, öyle olmayana, “öteki”ne göre konumlandırılma ve oluşturulma zorunluluğunu barındırır. Bu durum, olumsuz bir inşa sürecidir. Yani ne olduğundan öte, ne olunmadığı üzerine kurgulanan bir mimaridir. Tersten okuma yapıldığında, “öteki” de kendi kimliğini oluştururken kendini yine bu “kimlik” cephesi üzerinden tarif eder. Bu durum da negatif bir inşa süreci olarak kendini gösterir. Böylece her “öteki” birbirlerinin aynalarında diğer tarafı inşa eder ve bu döngü bir devinim halinde devam eder (Kılıçbay, 2003, s. 155-156). Bu anlamda kimlik tanımlaması yapılırken ötekenden bağımsız olmayan, ötekini de içine alan, onun üzerinden varlığını ortaya koyan ve kendine ait olanı ona göre benimseyen bir yaklaşım sergilenmektedir. Ancak bu aidiyetler gelişigüzel oluşturulmuş toplumsal değerler değildir. Maalouf, bir insanın kimliğinin başına buyruk aidiyetlerin birbirlerine eklenmeleri anlamına gelmediğini söyler. Buna göre kimlik, yamalı bir bohça da değildir, gergin bir tuval üzerine çizilen desendir (2002, s. 27). Bu anlamda aidiyet

hem kimliğin oluşum sürecinde önemli bir yapıtaşı olarak değerlendirilmekte hem de kimlik için vazgeçilmez bir konumda yer almaktadır.

Dolayısıyla aidiyet duygusunun bir ürünü olan ve toplumsal zemine yaslanan kimlik kavramı, üretilen bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimliğin inşa edilebilir bir yönünün olması, onun sabit olmadığını, bulunduğu duruma göre değişebileceğini de beraberinde getirmektedir. Bilgin'e göre, kimlik bir durumu değil, bir süreci yansıtır. Bir topluluğun sahip olduğu kimlik, diğer topluluklarla ilişki içerisinde ve zamanla değişebilme niteliğine sahiptir. Bireysel kimlikler nasıl ki bireylerin kendi arasındaki ilişkiler neticesinde oluşuyorsa, toplumsal kimliklerin oluşum süreci de topluluklar arası ilişkiler bağlamında mümkün olabilmektedir. Bu açıdan hiçbir topluluk ne tek başına kendine bir kimlik edinebilir ne de zaman ve mekândan bağımsız bir kimliğe sahip olabilir (Bilgin, 2007, s. 14).

Nitekim toplumsal bir süreç içerisinde oluşan kimlik, mekânın uzağında inşa edilen bir kavram değildir. Aksine insana ait olan her kültürel değer mekâna yansımakta, her mekâna yansıyan değer ise insanı daha da anlamlı hale getirmektedir. Ayrıca hem insanın mekânla etkileşime geçmesi hem de insanın insanla belli bir mekân üzerinde etkileşime geçmesi ve kendine ait kültürel değerleri birbirine göre konumlandırarak oluşturması kimliğin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Altunoğlu, kimliğin ilişkişel olduğunu, ancak "öteki" ile etkileşimi sırasında kendini gösterdiğini söyler. Buna göre, hiçbir etkileşim boşlukta gerçekleşmeyeceği için "ben" ve "öteki" arasındaki ilişki daima mekânla kayıtlıdır. Bu anlamda zaman ve mekân kimlikte sürekli var olan unsurlardır (Altunoğlu, 2009, s. 69). Mekânın bu yönüne yapılan vurgu, kimliğin varlığını koruyabilmesi için mekânsız olamayacağını ve mekân gibi kültürel bir zemine her zaman ihtiyacı olduğunu kanıtlar niteliktedir. Aytaç'a göre, insanlar kimliklerini inşa ederken başka insanlarla veya gruplarla etkileşime geçmekte ve insanların kendilerini başkalarıyla karşıtlık ilişkisi içerisinde algıladığını belirtmektedir. Ayrıca kimlik ile bu kimliğin ortaya çıktığı ya da ifade edildiği mekânlar arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır (Aytaç, 2017, s. 272). Dolayısıyla etkileşim temelli inşa edilen kimlik, mekân ile bir çerçeve içine alınmaktadır.

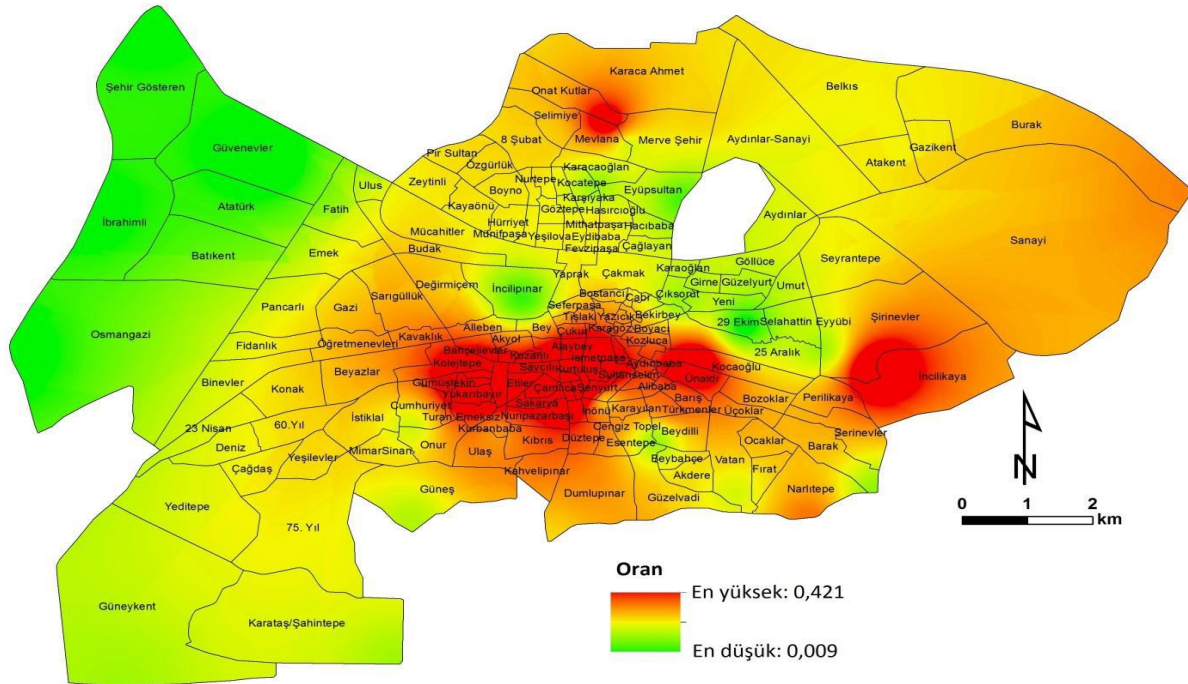
Bu doğrultuda Kong ve Yeoh (2006), mekân ile kimlik arasında iki tür ilişkinin bulunduğunu söylemektedir. Birincisi her mekân bir kimlikle birlikte ortaya çıkar ve mekânın kendisi zaten bir kimliğe sahiptir. Mekânın kimliği de, ayırıcı bir unsurdur. İkincisi ise insan, mekânın kendisini kimliğin bir parçası olarak görmektedir (Alver, 2010, s. 21). Kimliğin tıpkı bir komşu ülkeye benzediğini ve "öteki"yle bir karşıtlık içerisinde olduğunu söyleyen Urry, ayrıca kimliğin zaman, mekân ve belleği bir araya getiren duygu yapılarının sonucu olarak ortaya çıktığını söylemektedir (Urry, 2015, s. 247). Dolayısıyla kimlik, mekânsal olmanın yanı sıra, yalnızca şimdiye hitap etmeyen, geçmişten beri süregelen ve geleceğe doğru ilerleyen kültürel bir inşadır. Kesin ve sabit bir çizgide hareket eden, zamanın tarihsel seyrinden bağımsız olan bir unsur değil; aksine içerisinde yer aldığı konjonktüre göre değişime uğrayan, "ben" ya da "biz" duygusunun kültürel zemine oturtulmuş bir parçasıdır.

Hall (1998), kimliğin "bir anlatı olarak, bir söylem olarak daima Öteki'nin konumundan anlatıldığını" söyler. Bu vurgu göçmen kimliği açısından özellikle önemli görünüyor. Zira yeni bir toplumsal alanda tanınma arzusu, önceden o alanda ikamet eden insanların kimlik alanına atıfla değerlendirilir. Bir topluluğun inşası, toplumsal entegrasyon, kültürlerarası iletişim veya tüm bunların reddi, esasen bu arzu ve atıf ilişkisi üzerinden gerçekleşir. Göç perspektifinden bakıldığında kentin yerlilerine merkezi ve aktif bir rolü kendiliğinden tanımlayan bu yaklaşım, göçmen kimliğini de pasif bir kurulma hali ilişkilendirir. Ancak göç deneyiminin kendisine bakıldığında başlangıçtaki bu ikiliği aşan ilişkişel boyutların da zaman içerisinde eklendiği, göçmen kimliğinin dahil olduğu toplumsal alandaki mevcut kimlikleri de dönüştürdüğü ve/veya dönüştürürken dönüştüğü görülmektedir. Geleneksel olarak park mekânında kök salmış ve

oraya sabit/yerleşik yerli kimliğinin, hareketli ve dinamik bir devinime sahip olan yersizleşmiş bir göçmen kimliği ile karşılaştığında ortaya çıkan “zihinsel alan” (Robins, 2001, s. 32-33) bu sebeple üzerinde düşünülmesi gereken bir tasavvur alanıdır. Park mekânı izleğinden bakıldığında; Gaziantep’li yerlilerin savunmacı bir kolektif kimliği harekete geçirdikleri, tekil bir kendilik bilincini ve geleneksel bir kültürel geçmişe işaret ettikleri, en nihayetinde göçmen kimliğini dışarıda konumlandırarak kendi kolektif kimliğinin sınırlarını belirledikleri görülmektedir. Ortak bir hafızaya yapılan çağrı ve bu vesileyle geçmişten çekilip çıkarılan olumlu imgeler, bu kolektif kimliğin hem park mekânında merkezi bir konum almasını hem de kendi haline bıraksa dağılacağını düşündüğü kimlik unsurlarını bir arada tutmasını kendisi açısından garanti altına almaktadır. Anlaşılacağı üzere, göç bahsinde açığa çıkan iki kültür arasındaki bu kimlik ilişkisinin bir yönüyle psikolojik diğer yönüyle sosyolojik ama en nihayetinde toplumsal aktörlerin o mekânla -*park mekânı*- ilişkisini mutlak şekilde belirleyen ontolojik bir statüsü bulunmaktadır.

Gaziantep Kentindeki Suriyeli Göçmenlerin Yönelimleri ve Boş Zaman Örüntüleri

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yaptığı açıklamaya göre, 24 Şubat 2021 tarihi itibarı ile Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerin sayısı toplam 3 milyon 656 bin 525 kişidir. Yine bu verilere göre Suriyelilerin en çok yaşadığı kentler arasında yer alan Gaziantep, 449 bin 945 Suriyeli göçmen nüfusuyla ikinci sırada yer almaktadır.²Gaziantep’te Suriyeli göçmen sayısının bu kadar fazla olmasının nedeni, hem kentin Suriye’ye coğrafi olarak çok yakın olması hem de geçmişten gelen tarihsel ve kültürel ortaklığa atfen açıklanabilir. Kentin toplam nüfusu göz önünde bulundurulduğunda bu sayı Gaziantep nüfusunun yaklaşık yüzde 20’sine tekabül etmektedir. Bu oranın yerleşik bir kent açısından oldukça yüksek bir düzeye karşılık geldiği aşikârdır.

Grafik 1: Suriyeli göçmenlerin Gaziantep kentindeki mahalle nüfuslarına göre oransal dağılışı (Sönmez, 2016, s. 396)

²<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim Tarihi: 24.02.2021)

Dolayısıyla Suriyeli göçmenlerin, Gaziantep kenti açısından toplumsal, kültürel, ekonomik vb. açılardan kaçınılmaz etkilerinin olduğu bir gerçektir. İki kültür arasındaki ayrım çizgileri de bu süreçte belirginleşmiştir. Suriyeli göçmenler kente uyum sağlamaya çalışırken, Gaziantepli yerliler onlara çoğunlukla “öteki” gözüyle bakmaktadır. Bir yandan Suriyeli göçmenlerin varlığını kabullenirken; diğer yandan kentin gündelik ve toplumsal yaşamında onları her gördüğünde, buraya ait olmadıkları bilinciyle hareket etmekte, onların “öteki” olduğunu kendi benliğinde içselleştirmek suretiyle her fırsatta onlara bir tür ötekilik bilinci üzerinden yaklaşmakta ve en nihayetinde onları farklılaştırmaktadır.

Farklılıkların kendi içlerinde taşıdıkları bir öz, cevher ya da sabit, mutlak, tarihsiz nitelikler nedeniyle var oldukları yönündeki bütün yaklaşımların idealist perspektife bağlı zihinsel inşalar olduğu, gerçeğin olduğu halde ortaya çıkmasına neden olan kendi iç dinamiklerini, motivasyonlarını ve bunları ortaya çıkaran ilişkiselliği ters yüz eden bir analiz çerçevesi sunduğu öne sürülebilir. Fark “kendinde şey” değildir. İçinde yer aldığı koşulların ve ilişkilerin bileşkesinde inşa edilen, sökülen ve yeniden inşa edilen bir süreçtir (Alpman, 2019, s. 384).

Bu durumun kendini gösterdiği alanlardan biri de Gaziantep insanının toplumsal hayatında önemli bir yeri olan parklardır. Köksalan, Gökğöz ve Aydın (2021a; 2021b) tarafından gerçekleştirilen ve Suriyeli göçmenler ile Gaziantepli yerlilerin kültürlerarası iletişim örüntüleri ve mekân deneyimlerine odaklanan araştırmanın nicel desen sonuçlarına da bakıldığında bu görülebilmektedir (bkz. Tablo 1 ve Tablo 2).³ Buna göre, Suriyeli göçmenlerin deneyim alanı içerisinde “parka gitme”, 3.17 ortalama değeri ile en fazla gerçekleştirilen boş zaman etkinliklerinden birisi olarak kabul edilirken; bu oran Gaziantepli yerlilerin dünyasında 3.15 ortalama değeri ile yine üst sıralarda yer almaktadır. Nitekim bu oransal dizilim, çoğunlukla parklarda gerçekleştirilen “yürüyüş” etkinliği ile birlikte düşünüldüğünde, park mekânının lehine daha da derinleşen bir görünümün ortaya çıkacağı söylenebilir. En nihayetinde park mekânının, hem göçmenler ve yerliler arasındaki bir ortaklığa atfen değerlendirilebilecek bir olgu olduğu hem de gündelik yaşam içerisinde en sıradan pratikler kadar yer kaplayan bir deneyim alanı olarak kurulduğu görülmektedir.

³ Köksalan, Gökğöz ve Aydın tarafından gerçekleştirilen ve TÜBİTAK 1003 çerçevesinde desteklenen “Suriyeli Göçmenler ve Gaziantepli Yerlilerin Kültürlerarası İletişim Örüntüleri ve Mekân Deneyimi: Sorunlar, Olanaklar, Eklemlenme ve Mücadele Stratejileri” başlıklı bu söz konusu proje kapsamında 868’i Gaziantepli ve 706’sı Suriyeli olmak üzere toplamda 1574 kişiden nicel desene ait veriler toplanmıştır. Nitel sahası halen devam etmekte olan bu araştırmanın detaylarına <https://www.gockentiletisim.org/> bağlantısı üzerinden ulaşılabilir.

Tablo 1: Suriyeli Göçmenlerin Boş Zaman Kullanım Örüntüleri

Etkinlik	N	Minimum	Maximum	Ortalama	Std. Deviation
Kamp yapma	702	1.00	5.00	1.1425	.51753
Bir müzik aleti çalma	700	1.00	5.00	1.2014	.72617
Topluluk oyunu	698	1.00	5.00	1.2479	.76708
Plastik sanatlar, resim, heykel	700	1.00	5.00	1.5771	1.22026
Kahvehaneye gitme	698	1.00	5.00	1.6948	1.30114
Lunaparka gitme	699	1.00	5.00	1.7411	1.11523
Spor	704	1.00	5.00	2.1009	1.42515
Piknik yapma	690	1.00	5.00	2.2145	1.23933
AVM'ye gitme	696	1.00	5.00	2.6753	1.54016
Pazar alışverişi	696	1.00	5.00	2.8089	1.47379
Çarşıya gitme	701	1.00	5.00	2.8488	1.30382
Ufak tefek tamirat işleri	704	1.00	5.00	2.9830	1.59649
Parka gitme	692	1.00	5.00	3.1763	1.25393
Televizyon izleme	699	1.00	5.00	3.2861	1.37558
Yürüyüş	699	1.00	5.00	3.3906	1.40730
Yemek pişirme	694	1.00	5.00	3.3991	1.67678
Market alışverişi	701	1.00	5.00	3.5421	1.27951
Valid N (listwise)	642				

Buradaki haliyle Suriyeli göçmenlerin, parkları bir tür kamusal buluşma ve eğlenme mekânları olarak kullandıkları kabul edilse bile, bu tercihteki esas nedenin Suriyelilerin yaşadıkları ev mekânıyla ilişkili olduğu ve buraların yazın sıcak kışın soğuk olmasından dolayı parkların bir tür zorunlu deneyim alanı olarak kurulduğu söylenebilir.

Tablo 2: Gaziantepli Yerlilerin Boş Zaman Kullanım Örüntüleri

	N	Minimum	Maximum	Ortalama	Std. Deviation
Kamp yapma	866	1.00	5.00	1.2229	.64690
Plastik sanatlar, resim, heykel	863	1.00	5.00	1.2700	.78714
Bir müzik aleti çalma	864	1.00	5.00	1.4097	1.01607
Topluluk oyunu	864	1.00	5.00	1.6400	1.17873
Lunaparka gitme	861	1.00	5.00	1.7480	1.05230
Kahvehaneye gitme	864	1.00	5.00	1.9086	1.44412
Spor	867	1.00	5.00	2.1926	1.38402
Pazar alışverişi	864	1.00	5.00	2.4769	1.46869
Ufak tefek tamirat işleri	866	1.00	5.00	2.7633	1.48848
Çarşıya gitme	866	1.00	5.00	2.8672	1.32112
Piknik yapma	859	1.00	5.00	2.8766	1.31289
AVM'ye gitme	861	1.00	5.00	2.8908	1.36217
Parka gitme	853	1.00	5.00	3.1583	1.36077
Televizyon izleme	863	1.00	5.00	3.2132	1.33086
Yürüyüş	864	1.00	5.00	3.2211	1.38054
Yemek pişirme	865	1.00	5.00	3.3237	1.61136
Market Alışverişi	866	1.00	5.00	3.5739	1.29104
Valid N (listwise)	811				

Bu bağlamda Gaziantep kent mekânındaki 2 park -Kavaklık Parkı ve Düztepe Kültür (Çamlık) Parkı- özellikle önemlidir. Suriyeli göçmenlerin yoğunlukta olduğu bölgelerde yer almakta ve dolayısıyla göçmen ve yerli nüfusun karşılaşması açısından önemli bir iletişim mekânı hüviyetindedir. Gaziantep'in en eski kamusal mekânlarından biri olan Kavaklık Parkı, kentin merkezinde yer almakla birlikte her kesiminden insanların geldiği bir park olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Kavaklık Parkı, bölgesel bir park olmaktan ziyade kentsel bir park olma işlevi görmektedir. Resmi adı Düztepe Kültür Parkı olan ve halk arasında Çamlık Parkı olarak bilinen bu park ise, Gaziantep'in "kenar mahalleleri" olarak nitelendirilen Düztepe,

Esentepe, Cengiz Topel, Cemal Gürsel, Nuripazarbaşı, Sakarya, Yukarıbayır, Turan Emeksiz, Kurbanbaba, Onur, Ulaş ve Kıbrıs Mahallesi gibi çeşitli bölgelerden gelen insanların tek yeşil kamusal mekânı olma özelliğine sahiptir. Dolayısıyla kozmopolit bir yerleşim bölgesi arasında konuşlanan Çamlık Parkı, orta veya düşük ekonomik sermayeye sahip toplumsal kesimlerin en önemli uğrak mekânıdır. Bu açıdan bakıldığında Çamlık Parkı'nın, bu bölgelerin mikro kozmosu gibi olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Grafik 1'e de bakıldığında; kentin merkezinde yer alan, Suriyeli göçmenlerin en yoğun olduğu bölgeler ile Kavaklık Parkı ve Çamlık Parkı'nın bulunduğu konum aynı noktalara işaret etmektedir. Bu anlamda gerek fiziksel yakınlık olarak gerekse diğer kullanım nedenlerinden dolayı her iki parkın da Gaziantep insanının Suriyeli göçmenlerle en fazla karşılaştığı mekânlar olduğu söylenebilir. Özellikle Çamlık Parkı, göçmen ve yerli karşılaşmasının en yoğun olduğu alan içerisinde yer almaktadır.

Bulgular ve Tartışma

Yöntem

Gaziantepli yerliler ile Suriyeli göçmenlerin deneyimleme biçimleri üzerinden park mekânının toplumsal ve kültürel anlamlarını keşfetmeyi amaçlayan bu çalışma esasen etnografik bir yöntemsel güzergâhı takip eder. Etnografi, toplumsal aktörlerin gündelik yaşam pratiklerine, kültürel hikayelerine ve mekânı deneyimleme/dönüştürme biçimlerine odaklanan, orada büyütülen anlatıların dünyasına sızan, insanların konuşmalar marifetiyle dolaşıma soktukları dil ve söylem repertuarını anlamaya çalışan bir yöntemdir. Bir toplumsal grubun veya kültürel kimlik paydaşlarının hem birbiriyle ilişkilerini ve iletişim örüntülerini hem de öteki toplumsal aktörlerle mesafelerini anlamlandırmaya dönük bir çaba, bu marifetle iletişim ve kültür arasındaki ilişkiselliği de büyütür. Nitekim bu çalışmada da odaklanılan nokta, Gaziantep kentinin kültürel hayatında önemli bir yeri olan parkların kültürel haritasını göç perspektifinden çizmek, bunu da insanların kendi anlatılarına yaslanarak yapmaktır. Zira bir toplumsal mekânı işgal eden toplumsal aktörlerin, o mekânda görünür olma ve o mekânı temsil etme girişimleri, dil ve konuşma pratikleri ile tüm bunları anlamaya dönük etnografik yönelimler ve derinlemesine görüşme tekniği aynı çevrim içerisinde yer alır. En nihayetinde bu çalışma kapsamında Kavaklık Parkı'nda 4 kadın, 1 erkek ve Çamlık Parkı'nda ise 2 kadın, 3 erkek olmak üzere toplam 10 kişiyle derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların Suriyeli göçmenlerle ilgili görüş ve söylemleri kendi özgül ve biricik deneyimlerinden oluşmaktadır. Bu sebeple görüşmecilerden elde edilen verilerin kent içerisindeki diğer parklara ve parkı deneyimleyen toplumsal gruplara genellenmesi makul olmaz.

Bir “İletişim” Mekânı Olarak Park

Genel olarak bakıldığında parklar, doğanın kent içerisindeki minyatürü şeklinde tasarlanmakta ve insanlar tarafından da çoğunlukla bu yönde tasavvur edilmektedir. Bunun yanı sıra Gaziantep kenti içerisinde parklar, toplumsal muhteviyata sahip, sosyolojik vurgularla altı çizilen kamusal mekânlar olarak kendini göstermektedir. Kent içerisindeki diğer kamusal mekânlara göre ayrı bir önem taşıyan parklar, geçmişten beri insanların gündelik hayatında önemli bir yere sahiptir. Gaziantep kentinin kültürel hayatında açık alanların ve dolayısıyla parkların bu kadar önemli olmasında eski Antep evlerinin doğrudan etkili olduğunu söylemek mümkündür. Köylüoğlu'nun belirttiği gibi, Gaziantep insanının doğaya düşkün olmasının temelinde eski hayatlı (avlu) evler, çiftlikler ve bağ evleri yer almaktadır. Hayatlı evler tüm ailenin açık havadan yararlanması için özel yapılmıştı ve sabahtan akşama kadar çocuklar hayatta oynardı (2009, s. 169). Nitekim eski Antep evlerinin avlusu ne kadar büyük olursa olsun evlerin geniş bir yapıya sahip olmaması ve ailenin kalabalık bir nüfusa sahip olmasının, kentte açık kamusal mekânların ve dolayısıyla park kültürünün yaygınlaşmasını ve yerleşikleşmesini sağladığı söylenebilir.

Parklar, insanların çalışmadan artakalan boş zamanlarında en fazla vakit geçirdikleri mekânlar olmakla birlikte toplumsal ve kültürel yönleriyle de ön plana çıkmaktadır. “Gaziantep’te bir hafta çalışır bir gün yer” sözünü Gaziantep’te bilmeyen yoktur. Bu söz, Gaziantep’lilerin hafta boyunca çalışıp hafta sonu ve özellikle pazar gününde ise aileleriyle, komşularıyla ya da akrabalarıyla bir araya gelmelerine, hep birlikte olmalarına vurgu yapar. Böylece Gaziantep insanı bir haftanın yorgunluğunu pazar günü dinlenmeyle, eğlenmeyle gidermeye çalışmaktadır. Parklar, bu bir araya gelme durumuna ev sahipliği yapmaktadır. Nitekim insanlar, parkları evlerinin bir devamı olarak görmekte ve evinin bir parçası gibi kullanmaktadırlar. Katılımcıların parklarda birlikte vakit geçirme konusundaki söylemlerine bakıldığında;

A Hanım: “Mesela çalışmıyorsun, evde oturuyorsun. Devamlı televizyona bakıp odaklanacağına bu tarafa geliyorsun; yani hiç yoktan iki eş dost, arkadaşını görüyorsun. Hani derler ya bir arkadaş orda oturuyor sen de burada oturuyorsun. Bir yani merhabalaşman bile dünyaya geliyor. Ama evde oturduğunda duvar sana bakıyor, sen duvara bakıyorsun, televizyon sana bakıyor. Aynı televizyona bakmaktan insan yani bıkmıyor. Yani beyni donuyor. Ama böyle parka geldin mi hiç yoktan dostlukların artıyor, çevren artıyor.”

C Bey: “Genelde boş olduğumuz zaman arkadaşlarla buraya (Çamlık Parkı) geliriz. Genellikle sohbet, muhabbet, çekirdek, kola... Ondan sonra arkadaşlarımızla aramızda bir şeyler paylaştığımız yer sadece Çamlık diyebilirim. Burası sessiz sakin oluyor. Kendi aramızda paylaşımlarımız sohbetlerimiz hep burada döner (...) Ben 21 yıldır burada yaşıyorum. Çocukluğumdan beri bu parkı kullanıyorum.”

N Hanım: “Eskiden beri her gün geliriz buraya. Önceden komşularla birleşirdik. Önce bizim mahallede komşum kulağı çınlasın Elif vardı. 3 4 tane kızı vardı. Benim 3 tane kızım vardı. Ondan sonra Aralık Hayce’nin 4 tane kızı vardı. Neziha’nın 3 tane kızı vardı. Eley komşumun 2 tane kızı vardı. Biz yani böyle horantaydık, komşu değildik. Horantaydık, birleşirdik hepimiz buraya gelirdik. Ben aha bu çocuklarımın hepsini burada büyüttüm. 3 kızım 2 oğlum var. Çok güzel anılarımız oldu komşularla.”

Bu söylemlerde de görülüyor ki; parklar, insanların, diğer insanlarla etkileşime geçtiği kamusal mekânlardır. Bu etkileşimin gerçekleşmesi için akraba, komşu veya herhangi bir tanıdık olması söz konusu değildir. Kentin herhangi bir bölgesinden parka gelen insanlar benzer amaç için o mekânda bulunmaktadır ve diğer insanlarla iletişime, etkileşime geçmesi kaçınılmazdır. Böylece birbirlerini tanımayan insanlar da parklarda bir araya gelerek aynı mekânı paylaşmaktadır. A Hanım’ın söylediği gibi;

“Ya ben, bak mesela bundan giden hafta mıydı? Bir leğen çiğköfte yaptım. Allah seni inandırсын, herif; ‘canım köfte istiyor, azıcık köfte yap’ dedi. Şu masada oturuyorum, sarı masada. Köfte yapıyorum. Şu kadar ha! Allah’ım, herkes köfteye odaklandı! Yoğuruyorum ama ya sen bana soracan, ne güzel hazırladım yoğuruyorum. Şurada da bir eğlence... Adam haber salmış ki, bana o köfteden verecek abla. Dedim Allah’ım n’olursun Halil İbrahim bereketi getir şu köfteye dedim. Şu köfteyi gocama mı yediricim, ben mi yiycim, masada misafir var ona mı verecem? Allah seni inandırсын bir yoğurduk, köfte ne kadar oldu biliyor musun? Bu kadar oldu köfte. Ona sıktım, buna sıktım, hepsine verdim. Daha yolda giden arvad azıcık da bana versene diyi. Bi tene köfte zor galdı bana.”

Öte yandan genellikle insanlar evlerine yakın parkları tercih etse de, evlerine yakın olmayan ama Gaziantep kenti içerisinde herkese hitap eden ve/veya herkesin gittiği parklar da söz konusudur. Çoğunlukla bir ayırım olmaksızın, Gaziantep’in yerli halkı içerisindeki her sınıftan ve kesimden insanın gittiği kamusal mekânlardır, parklar. İnsanlar farklı ekonomik

sermaye hacimlerine ve/veya gelir düzeyine sahip olabilirler ancak parklar herkesin erişimine ve kullanımına açık mekânlardır.

Z Hanım: “Bütün Antepliler geliyor buraya (Kavaklık Parkı). Boydan boya masaları dolduruyoruz.”

A Hanım: “İbrahimli’den olsun, Karataş tarafından olsun, Düztepe’den olsun; Antep’in gerek kenar yerlerinden gerek zengin yerlerinden hep Kavaklık’ımıza gelirler. Gelirler öğlen vakti, masayı böyle sererler.”

Bu sebeple kentin hangi bölgesinde olursa olsun; parkları, sınıflar arası ve kültürler arası bir iletişim mekânı olarak okumak mümkündür. Dolayısıyla parklar; görünürde farklı sınıflara ait olduğu düşünülen insanların yan yana geldiği, o sınıfsal ayrımların silikleştiği kamusal mekânlar olarak kurulur. Düztepe’deki, Kavaklık’taki ya da diğer semtlerdeki insanların o bölgelerde yaşıyor olması, onları farklı sınıflara bağlayabilir; ancak bakıldığında o insanları parklarda aynı hizaya getiren deneyimler söz konusudur. Bu açıdan parkların, farklı sınıfsallıkları ortadan kaldıran ve o farklı sınıflar arasında bir tür köprü olarak konumlandırılabilir bir öneme sahip olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki kentin herhangi bir semtinde oturan insanların yalnızca kendi oturdukları bölgelere yakın parkları değil, diğer semtlerdeki parkları da kentin bir parçası olarak görmelerine ve yalnızca kendine yakın olan ya da benzerleriyle değil, kendine uzak olan ve kendinden farklı olanlarla da karşılaşmalarına, kendi kültürel kimliklerinin yanı sıra farklı kimliklerle de yan yana gelme durumuna işaret eder. İnsanların parklardaki bu yan yanılığı ve karşılaşmaları, anlaşılacağı üzere yalnızca fiziksel varlıklarının buluşması değildir, bundan çok daha fazlasına işaret eder. Farklı insanların parkta birbiriyle karşılaşması, aynı zamanda birbirlerinin kimliklerine ait özelliklerle de karşılaşması anlamına gelir. Ancak kültürlerarası iletişime dair bu potansiyel ve pozitif görünüm, söz konusu Suriyeli göçmenler olduğu zaman bütünüyle değişmekte ve Gaziantep yerlilerinin yaklaşımı negatif bir hal almaktadır. Bu doğrultuda bir yandan insanlar parklarda yan yana gelirken, diğer yandan ötekileştirici ve ayrımcı söylemler üzerine kurulu bir dil ile karşılaşmaktadır.

Bir “Ayrım” Mekânı Olarak Park

Kavaklık Parkı ve Çamlık Parkı’ndaki görüşmecilerin Suriyeliler hakkındaki söylemlerinin tamamı olumsuz düşüncelerden oluşmaktadır. Özellikle Çamlık Parkı bu durumun en çok yaşandığı park olarak karşımıza çıkmaktadır. Çamlık Parkı, bulunduğu konum itibarıyla çok farklı kültür ve görüşlere sahip insanların bir araya geldiği kozmopolit bir mekân olmasına rağmen, söz konusu Suriyeli göçmenler olduğu zaman insanların dil ve söylemleri dönüşerek bir tür dışlama motivasyonu harekete geçmektedir. Dolayısıyla Gaziantepli yerlilerin park içerisinde Suriyeli göçmenlerle kurduğu ilişki biçimi “ötekilik” üzerine yaslanmakta ve bu mekânlara ilişkin dışlayıcı söylemlerin hâkim olduğu görülmektedir. Ayrıca bazı görüşmeciler, Suriyeliler kente gelmeden önce parkta daha çok vakit geçirdiklerini, parka gelen insanlar olarak birbirlerine karşı daha hoşgörülü davrandıklarını, birbirleriyle daha samimi olduklarını ancak Suriyeli göçmenlerin parkları kullanmaya başlamasıyla birlikte parkların eski niteliğini artık kaybettiğini söylemektedirler. Öncelikle Kavaklık Parkı’ndaki görüşmecilerin söylemlerine baktığımızda;

A Hanım: “Eski Kavaklık yani sahre zamanında Antepli çoktu. Antepli kaynıyordu her taraf o zaman, sahre zamanında. Şimdi şey değişti, yani nasıl desem göç başladı, biraz şey oldu. Anteplileri nadir görüyoruz, nadir karşılaşıyoruz. Antepliler gitti, yok oldu. Anteplilerin yerini Suriyeliler kapladı. Her yerde Suriyeli kaynıyor. Yani Kavaklık’ın iklim değişmesi, yön değişmesi hep yani aşağı doğru çekiyor. Yani yukarı doğru gitmiyor, aşağı doğru. Çünkü

Suriyeliler buraya geldi şey oldu, vatandaş oldu. Her yerde Suriyeli var. Antep'in içinde Antepli arıyoruz, Antepliler yok yani."

Ö Bey: "Şimdi Suriyelilerin olması şöyle; daha yakındı millet birbirine eskiden. İnsan o eski sahre zamanlarını arar oldu yani. Eski derken bu 3 yıl, 3 sene önceki. Çünkü bütün ahalimiz bir araya geldik yani. Daha samimiydik o zamanlar."

G Hanım: "Eskiden Antepliyle karşılaşma sıklığımız daha fazlaydı. Ama şu an 2 milyon nüfus diyebileceğimiz rakam var Gaziantep'te. Parka çıktığımızda Antepliyle karşılaşma sıklığımız çok az. Bu da parklara yansımıştır. Sahreyi etkilemiştir. İnsanlar sahre yapmak istemiyorlar şu an. Neden? Suriyelilerden dolayı bir etki var."

T Hanım: "Şimdi biraz uzaklardan, şehrin dışından filan gelenler, bakıyorum yine çimlerin içine şey açıp seriyorlar, orda aynı termosla filan çayı getiriyorlar. Aynı şeyi eskisi gibi oturup ş'ediyorlar yani. Suriyeliler de geldikten sonra parklar daha da kalabalık oldu."

Görüldüğü üzere görüşmeciler, artık parkların önceki gibi olmamasını Suriyeli göçmenlere bağlamaktadırlar. Kentin kamusal mekânları olarak parkların, Suriyeli göçmenlerle paylaşılması noktasında ciddi bir toplumsal meseleye haiz olduğu anlaşılıyor. Bu bağlamda Gaziantepli yerlilerin dili Suriyeli göçmenleri "öteki" olarak görmeye doğru bükülürken, aynı zamanda bu "öteki"lik algısı ise çeşitli ırkçı ve ayrımcı nefret söylemlerinin görünür olmasını da beraberinde getirmektedir. De Latour'a göre nefret söylemi, çoğunlukla etnik köken, ırk ve kültürel özellikler sebebiyle insanlara veya gruplara karşı ayrımcılık yapan her türlü sözlü ifadeyi kapsar (De Latour vd., 2017, s. 31). Cohen-Almagor ise ırk, etnik köken, renk, ulusal köken gibi özelliklere karşı göz korkutucu, ayrımcı, onaylamayan tutumlar içeren nefret söyleminin bir kişiye ya da gruba yönelik, gerçek veya algılanan, doğuştan gelen özelliklerinden dolayı düşmanca, ön yargılı ve kötü niyetli konuşma olarak tanımlanabileceğini söyler. Nefret söyleminin amaçları arasında hedef alınan grubu yaralamak, taciz etmek, korkutmak, çöktürmek, mağdur etmek gibi durumları saymak mümkündür (2011, s. 1-2). Yabancılara veya göçmenlere yönelik nefret söylemi ise, onları hedef almakla birlikte ırkçılıktan beslenmektedir. Bu nefret söylemiyle, farklı etnik grupları toplum içerisinde korku ve kaygı kaynağı olarak görürken, aynı zamanda onlara "düşman" olarak yaklaşmaktadırlar (Binark ve Çomu, 2012). Van Dijk, nefret söyleminin kesinlikle bir ifade özgürlüğü olarak görülmemesi gerektiğini ve bunun bir tür söylemsel şiddet biçimi olduğunu söylemektedir. Nitekim ona göre kelimeler ve söylemler de birer eylemdir ve dolayısıyla insanların üzerinde ciddi izler bırakmaktadırlar. Ayrıca bu söylemsel şiddet bazı durumlarda fiziksel şiddetten daha fazla olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (2010, s. 33-35).

Kavaklık Parkı'ndaki ifadelerle nazaran Çamlık Parkı'ndaki görüşmecilerin söylemlerine bakıldığında, doğrudan Suriyeli göçmenleri hedef alan ve açık bir şekilde ayrımcı nefret söylemleri içeren cümleler sarf edildiği görülmektedir.

B Hanım: "Ben bazı Araplara küfür ediyorum niye yalan söyleyeyim, kıran gire içinize diyorum. Mahvettiler burayı Suriyeliler. Burada yatıyorlar burada kalkıyorlar. Bunlar (belediye) şimdi parkı onarıyor, parkı yapmadan önce Suriyelileri kovalamalılar. Suriyeliler berbat ediyor, biz de gelip pisliğin içinde oturuyoruz. Memnun değiliz. Biz önce çocuklarımıza; çimlere basma oğlum, kızım onun üstüne derdik. Bak o çimendir yazık. Biz bastırmaya kıymazken kendiler aha içinde devrilip yatıyorlar. Yavrum şu taşın şu çimenin üstünde ne işi var? Hiçbir şey demeyeyim, aha şu taşın şu çimenin üstünde ne işi var? İnsan şu çimenin üstüne kıyar mı? Basmaya kıymıyorduk biz."

N Hanım: "Şimdi ben size bir şey söyleyeyim mi? Bu Suriyeliler geldi geleli biz bu parkı bıraktık. Bu Suriyeliler yüzünden huzursuz olduk, gelemiyoruz. Şimdi gerçek konuşalım."

İstemiyoruz artık, bıktık. Dayanacak gücümüz kalmadı. Sevmiyorum onları. (...) Ben buraya geldiğimde bir kızım 6 aylıktı, bir çocuğum 3 aylıktı, biz bu evimizi yaptırдық. Bak benim kızım 44 yaşında. 44 seneden beri buradayım. Evvel gezerdik tozardık neşe vardı iştah vardı. Yani çok güzeldi. E şimdi bir şey yok, hatır yok gönül yok. Ondan sonra Suriyeliler gelmiş içimize dadanmış tat yok, tuz yok. Bu Suriyeliler geldikten sonra ne tadı kaldı, ne tuzu kaldı ne huzur kaldı. Hiçbir şey kalmadı ya. Sen burada böyle oturuyorsun kendisi karşıda gargargargar bir şey içiyor. Ama şimdi gerçek söylüyorum.”

B Hanım'ın ve N Hanım'ın Suriyeli göçmenlere yönelik bu söylemleri ve dolayısıyla çizilen bu negatif çerçeve, park mekânındaki bütün sorunların kaynağı olarak göçmenleri görürken; göçmenlerin park mekânıyla her temasını bir tür korumacı refleksiyle karşılamaktadır. Örneğin; görüşme sırasında B Hanım'ın kendisi de çimlerde oturmasına rağmen, aynı eylem Suriyeli göçmenler tarafından yapıldığı zaman olumsuzlanmakta ve/veya parkta yeme-içme Gaziantep'in gündelik hayatında yerleşik bir pratik iken, Suriyeli göçmenler tarafından gerçekleştirildiğinde ayrımcı bir söylemin konusu olabilmektedir. Burada görünür olan mefhumun, yalnızca park mekânının Suriyeli göçmenler tarafından Gaziantepli yerlilere denk biçimde kullanılması olmadığı, bunu da içine alacak biçimde gündelik hayatın tamamına yayılan ve ötekinin kimliğine dönük bütünlüklü bir tavır olduğu anlaşılmaktadır. Suriyelilere yönelik bunlara benzer ifadeler L Bey tarafından da dile getirilmektedir.

L Bey: “Burası (Çamlık Parkı) akciğer. Burada geliriz hal hatır sorarız. Suriyeliler parkta yatıyor yuvarlanıyor. 7-8 tanesi yere yatmışlar şurada ve bunların hepsi 22-23 ve 28-29 yaş arası. Dönüp duruyorlar orda, sabahtan akşama kadar görüyorum. Burada gitmiş misal adam bir kurum kurmuşlar, sıradalar, alıyorlar kart mart. Banka kartı, market kartı, şu bu... Ondan sonra hakikaten yuvarlanıyor parkta. O kadar namuslu insansan ne işin var, sen memleketini bıraktın geldin. Bayrama gitti bak, bayram yaptı geldiler. Orda bayram yaptılar burada da yiyip içip yatıyorlar. Biz vatandaş olarak karamsarız. (...) Çok şahaneydi burası. Ama şimdi çok daha gelişmiş olması mı lazım, bu vaziyette olması mı lazım? Biz bütün günümüzü burada geçiriyoruz. Burayı biz bir oksijen deposu olarak görüyoruz. Antep kültürü olarak piknik yapıyoruz. Size şöyle bir şey söyleyeyim. Ben geçen sene yurtdışından gelen akrabalarımın pikniğe gittim. Gittim oraya, bizim yerel halkımıza karşı banklara kilim çadır çekmişler. Yani kimse bizi görmesin mi, biz onları görmeyelim anlamında mı neyse? Onların görüşünü bilmiyoruz da, yani bu çağ dışı bir şey. Bir de sahiplenmiş. Sen otur orda uygunsuz bir şey yap güvenlik geliyor, uyarıyor ama onlara yasak yok kardeşim. Niye o alana çadır çekiyorsun, kilim çekiyorsun, yani baraka gibi kullanıyorsun? Çadır neyin nesi?”

L Bey'in kullandığı “bizim halkımız”, “onlar” gibi söylemler, kamusal bir mekân içerisinde ayrıştırmanın ve ötekileştirmenin somut ifadeleri olarak görünmektedir. Suriyeli göçmenlerin, Gaziantep kenti içerisinde herhangi bir sorunla karşılaşmadığı düşünülmekte ve Gaziantepli yerlilerin, kendi aralarındaki sınıfsal ve kültürel ayrımlardan bağımsız olarak park mekânıyla kurdukları temas, Suriyeli göçmenler söz konusu olduğunda dışlayıcı bir pratiğe dönüşebilmektedir. Bu bağlamda park, kültürlerarası bir iletişim alanı olmak yerine bir ayırım mekânı olarak kurulmaktadır. Üstelik daha önce de söylendiği üzere, kozmopolit ve heterojen kimliklerin var olduğu bir bölge içerisinde yer alan Çamlık Parkı'nda bu durumla daha sık karşılaşılmaktadır.

D Bey: “Önceden burada çime filan basmazdık, imkân yok. Kilim getirirdik. Bu Suriyeliler geldikten sonra biz de artık kulak asmıyoruz. Biz şimdi şurada oturuyoruz, kendileri buranın içinde bildiği gibi çekirdek çitliyor. Bak hele. Şurada 5 seneden belli kötü oldu park. Adam maaş alıyor. Şurada gözünün gördüğü çocuğun hepsi Suriyeli. Senden benden iyi Türkçe konuşuyorlar, alıştılar. Adamlar 8 tane çocuğu var, 2 de kendiler; 10 tane. Ayda gidiyor 1000 kâğıdını alıyor. Bunların hepsi de çalışıyor. 2 çocuğu çalışmıyor. Senede 1 tene doğuruyorlar.

Ayda 100 lira çocuk parası, heerrr çocuğa. Şimdi siz sabah saat 10'da filan gelseniz, şu karşıda para dağıtıyorlar, fiş veriyorlar. Adam hemen bir erzak fişi alıyor, markete gidiyor, gıda yardımı, el arabasını doldurup getiriyor. Ben buranın yerlisiyim, az çok emekliyim; ben haftada bir sefer öyle yapamıyorum. Bir el arabasını doldurma imkânım yok. Adamların vurdukları vurduk kırdıkları kırdık, kimse bir şey diyemiyor. Ben olsam hiç de çalışmam. Kendileri, sen şimdi orda olsan seni 24 saat yaşatmazlar orda. Suriyeliler, biz orda olsak bizi yürütmezlerdi. E burada kendiler serbest. Çocukları okuyor, şeyleri okuyor, öğretmeni var..."

R Hanım: "Biz bura (Çamlık Parkı) her zaman geliyoruz. Araplar kepmiş buraya."

Anlaşıldığı üzere, mesele yalnızca mekânı paylaşamama hali değildir; bunun çok daha ötesinde tarihsel, toplumsal, kültürel ve ekonomik arka plandan beslenen çok boyutlu bir tasavvur dünyası söz konusudur. Nitekim D Bey'in söyleminde de Suriyeli göçmenlerin yerlilere nispeten daha "rahat" bir hayat sürmelerine olanak tanıyan sosyal yardımlara işaret edilmektedir. Bütün bu söylemlere baktığımızda, Suriyelilere yönelik ayrımcı bir dilin aktif olduğu ve gündelik hayattaki mikro uğrakların içine mevzilendiği görülmektedir.

Ayrımcılık, kamusal ve özel alan içerisinde insan haklarının eşitlik temelinde tanınmasını, bireylerin bu haklardan yararlanmasını ve bu hakların kullanımını sınırlandıran ve bu hakları zayıflatma amacı taşıyan bir kavramdır. Aynı zamanda ayrımcılık; herhangi bir fark gözetme, kısıtlama, sınırlama, dışlama veya öncelik tanıma anlamlarına işaret etmektedir (Karan, 2013, s. 98). Görüşmecilerin, Suriyeliler kente gelip parkları kullanmaya başladıklarından beri önceki gibi sahre yapamadıklarını söylemeleri, yerliler arasında normal sayılan -çimlere oturma vb.- eylemlerin göçmenler tarafından yapılması durumunda anormalleştirilmesi, normal ve anormal olanın içeriğinin failine bakarak değerlendirilmesi, ayrımcı bir stratejinin parçası olduğu kadar zenofobik bir tutuma da işaret etmektedir.

Zira zenofobi, yerlilerin kendi dışında olan gruplara karşı, geldikleri etnik köken veya uyrukları esas alınarak olumsuz algı, tutum ve uygulamalardan oluşan bir ayrımcılıktır. Yalnızca tutumla ilgili bir durum olmayan zenofobi, göçmen gruplara yönelik olumsuz ve "düşmanca" algılarla, çoğunlukla kötü muamele ve ayrımcı uygulamalarla beraber yürütülmektedir. Göç sürecinin algılanma şekli ve göçle birlikte ortaya çıkan karmaşık sonuçlar, ev sahibi toplum içerisinde zenofobiyi daha hassas bir konu haline getirmektedir (Crush ve Ramachandran, 2009, s. 6-7). Zenofobik bir tutum içerisinde olan insanlar kendi yaşadığı toplumun veya üyelerinin anormal davranışlarını normal karşılarken, bu anormal davranışları yabancılar yaptığında ise bunu onlara karşı düşmanlığı meşru gösteren bir sebep olarak görmektedirler. Nitekim yabancıların varlığından rahatsızlık duymak anlamına gelen zenofobi, içerisinde korku ve nefreti barındırmaktadır. Bu korku ve nefret zaman içerisinde kişinin öznel duygu durumunu aşan kolektif bir biçime, hatta odak alınan öteki kimliğe dönük sistemli ve davranışsal görünümlere de bürünebilmektedir. Bununla birlikte zenofobiyi besleyen ve bu bağlamda duygusal bir mesafe kurulan yabancıların da kimliği değişkenlik gösterir; bu kimi zaman Batı coğrafyası ve onun modernist idealleri iken, kimi zaman Ortadoğu'dan gelen göç hareketi neticesinde karşılaşılan göçmen kimliğidir. Bu noktada Derrida (1999: 51-52), "ev sahibi" ile "misafir" arasındaki ilişkinin de bir tür sınır çizme ve dışsallaştırma pratiğini içerdiğini belirtir. Bu vurgu, göç dalgasının henüz başlangıcında Suriyeli göçmenler ile Türkiyeli yerliler arasındaki misafirlik ve/veya misafirperverlikte temellendirilen ilk ilişkinin mahiyetini göstermesi açısından da önemlidir. Nitekim park mekânındaki karşılaşmalar da buradaki düşünsel güzergâhı takip eder.

Görüldüğü üzere kamusal bir mekân olarak park, insanların bir yandan bir araya gelirken öte yandan kendinden olmayı dışsallaştırdıkları bir niteliğe de bürünebilmektedir. Bu tutumların kimliğe ilişkin bir durum olduğunu söylemek mümkündür. Dikeç'in belirttiği

gibi farklılıkların ve başkalarıyla olan ilişkilerin açığa çıktığı bir sahne olarak mekânsallaşma, hem ilişkilendirir hem ayırır. Görünüş sahası olarak ortak bir mekânda bir araya gelen insanları ilişkilendirirken, bu bir arada olan, konuşan ve eyleyen insanların farklı “kimlik”lere sahip olması nedeniyle ayırmaktadır (Dikeç, 2016, s. 54). Öyle ki mekân diye nitelendirdiğimiz park yalnızca kültürel veya toplumsal değerleri içeren bir unsur değildir. Parktaki insanlar “öteki” olarak gördükleri Suriyelilerle arasına bir mesafe koymakta ve aynı park içerisinde onlarla arasına görünmez bir duvar örmektedirler. Aydemir’in söylediği üzere (2011, s. 77) mekân, üzerinde yaşayan insanların benzer yönelimlerle karşılıklı bir toplumsallaşma süreci yaşamalarını ve güçlü toplumsal bağlar yaratmalarını sağlarken, aynı zamanda farklı olanı ise dışlamaktadır. Dolayısıyla insan veya toplum, kendi kimliğini bir yandan kendine ait olan değerler üzerinden inşa ederken, diğer yandan kendinden olmayanlara üzerinden bulunduğu konumu oluşturmaktadır. Göker’e göre (2013, s. 43) bir insanın kimliğinin tanımlanması, o kişinin kim olduğuna vurgu yaparken, bu vurgu kişinin kim olmadığı kurgusu üzerinden de inşa edilmektedir. Bu anlamda kimlik zorunlu olarak “öteki”ni gerektirmektedir. Öteki ise, başka bir toplumsal gruba, ait olunmayan başka bir yere veya başka bir kültüre işaret etmektedir.

Sonuç

Bulgulardan da anlaşılacağı üzere Gaziantep kentinin önemli kamusal mekânlarından olan ve kültürel-geleneksel açıdan önemli bir deneyim mekânı olarak kurulan parklar, Suriyeli göçmenlere yönelik ayrımcı bir dilin dolaşıma çıktığı yerlerdir de. Buradaki haliyle ötekileştirici bir niteliğe haiz nefret söylemlerinin kaynağının, yalnızca göçmenlerle aynı mekânı kullanmaktan değil, bunun ötesinde tarihsel, toplumsal ve ekonomik bağlamlardan beslendiği de görülmektedir. Suriyeli göçmenler “öteki” olarak tarif edilirken, bu konularına atfen tüm olumsuzlukların müsebbibi olarak da yansıtılmaktadır.

Gaziantep yerlileri arasındaki kültürel ve sınıfsal farklar park mekânında silinirken ve bu bağlamda kendi içerisinde herhangi bir dışlayıcı, ayırıştırıcı bir tavır ve tutum görülmezken, söz konusu Suriyeli göçmenler olduğunda durum farklı bir boyuta taşınmaktadır. Bu anlamda kozmopolit bir mekân olmasına karşın Suriyelilerin daha yoğun kullandığı Çamlık Parkı’ndaki yerlilerin dili Suriyelileri ötekileştirmeye doğru -Kavaklık Parkı’na nazaran- daha çok bükülmekte; onlara yönelik ırkçı, ayrımcı nefret söylemi içeren ifadeler daha açık bir şekilde kullanılmaktadır. Dolayısıyla herkesin erişimine ve kullanımına açık kamusal bir mekân olarak parklarda insanlar bir yandan yan yana gelirken, öte yandan “kendinden olmayana” dönük dışlayıcı tavırlar sergilemektedirler. Nitekim “kimliksellik” mefhumu da bu noktada inşa edilmekte; park, yalnızca kültürel veya toplumsal değerleri içeren bir mekân olmanın ötesine geçerek insanlar arasındaki görünmez ayrımların alanı haline gelmektedir. Bu çalışma bağlamındaki görünmez sınır, Gaziantep’li yerliler ile öteki olarak gördükleri Suriyeli göçmenler arasındadır.

Kaynakça

- Alpman, P. (2019). Mekân, kimlik, sınıf: Farklar neden bir arada barınamazlar? *İdealkent*, 10 (26), 373-401.
- Altunoğlu, M. (2009). *Kimliğin modern inşâı, kimlik politikaları ve Türkiye’de kimlik tartışmaları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alver, K. (2010). *Siteril hayatlar*. Ankara: Hece Yayınları.
- Auge, M. ve Colleyn, J.P. (2005). *Antropoloji*. (İ. Yerguz, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi.
- Aydemir, M.A. (2011). *Toplumsal ilişkilerin sosyal sermaye değeri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aytaç, Ö. (2017). Kent mekânlarının sosyo-kültürel coğrafyası, içinde K. Alver (Ed), *Kent*

- sosyolojisi*, 251-279. Ankara: Çizgi Kitabevi.
- Bauman, Z. (2012). *Akışkan aşk insan ilişkilerinin kırılmasına dair*. (I. Ergüden, Çev.) İstanbul: Versus Kitap.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik inşası*. Ankara: Aşina Kitaplar.
- Binark, M. ve Çomu, T. (2012). *Sosyal medyanın nefret söylemi için kullanılması ifade özgürlüğü değildir*. <https://yenimedya.wordpress.com/2012/01/20/sosyal-medyanin-nefret-soylemi-icin-kullanilmasi-ifade-ozgurlugu-degildir/> (Erişim Tarihi: 09.03.2021).
- Cohen-Almagor, R. (2011). Fighting hate and bigotry on the internet. *Policy and Internet*, Vol: 3, Issue 3, Article 6.
- Crush, J. ve Ramachandran, S. (2009). *Xenophobia, International Migration and Human Development*. Human Development Reports, Research Paper, New York: United Nations Development Programme.
- De Latour, A. Perger, N. Salaj, R., vd. (2017). *We can! Taking action against hate speech through counter and alternative narratives*. Strasbourg: Council of Europe.
- Derrida, J. (1999). Konuksev(er-/mez-)lik, içinde F. Keskin ve Ö. Sözer (Çev.), *Pera, Peras, Poros*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dikeç, M. (2016). Siyaset üzerine düşünme tarzı olarak mekân. *Cogito: Mekân ve Siyaset*, Sayı: 84, 45-68. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ergun, D. (2000). *Kimlikler kaskacında ulusal kişilik*. Ankara: İmge Yayınları.
- Göker, G. (2013). *Göç, kimlik, aidiyet: Kültürlerarası iletişim açısından İsveçli Türkler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı: Elazığ.
- Hall, S. (1998). Eski ve Yeni Kimlikler, Eski ve Yeni Etniklikler, içinde A.D. King (Der.), *Kültür, Küreselleşme ve Dünya Sistemi*. (G. Seçkin ve Ü.H. Yolsal, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, s.63-96.
- Karan, U. (2013). Medya ve nefret söylemi, içinde M. Çınar (Ed), *Kavramlar, nefret söylemi ve yakından ilişkili diğer kavramlar: Ayrımcılık, nefret suçu ve hakaret*, 95–125. İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Kılıçbay, M.A. (2003). Kimlikler okyanusu. *Doğu Batı: Kimlikler*, Sayı: 23, 155-159.
- Köksalan, M.E., Gökgöz, G. ve Aydın B.O. (2021a). *Suriyeli göçmenler ve Gaziantep yerlilerinin kültürlerarası iletişim örüntüleri ve mekân deneyimi: Teknolojik sermaye ve medya tüketim pratikleri*. Adana: Ajans 9 Yayınları.
- Köksalan, M.E., Gökgöz, G. ve Aydın B.O. (2021b). *Suriyeli göçmenler ve Gaziantep yerlilerinin kültürlerarası iletişim örüntüleri ve mekân deneyimi: Beğeniler*. Adana: Ajans 9 Yayınları.
- Köylüoğlu, A. (2009). *Kadim şehir Gaziantep*. İzmir.
- Kuban, D. (2014). *Mimarlık kavramları*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Lefebvre, H. (2016). *Mekânın üretimi*. (I. Ergüden, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Maalouf, A. (2002). *Ölümcül kimlikler*. (A. Bora, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Massey, D. (2016). Radikal demokrasiyi mekân üzerinden düşünmek. *Cogito: Mekân ve siyaset*, Sayı: 84, 36-44. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Robins K. (2001). Au-delà de la communauté imaginée : Les Médias transnationaux et les migrants turcs en Europe. *Reseaux (Médias et Migrations)*, Vol.19, No :107, Hermes.
- Sönmez, M.E. (2016). *Suriyeli sığınmacıların Gaziantep şehrindeki mekânsal dağılışı ve geleceği*. TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, 13-14 Ekim, Ankara.
- Urry, J. (2015). *Mekânları tüketmek*. (R. G. Ögdül, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Van Dijk, A.T. (2010). Söylem ve iktidar. İçinde A. Çavdar ve A. B. Yıldırım (Ed), *Nefret suçları ve nefret söylemi*. 9-44. İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları